

מסורת הש"ס

- ↑ צ"ב י. [מסופתא פלא פ"ד], 3) [מסופתא שס], 4) [מסופת' אית' והמענה], 5) [פלאה פ"ח מ"ח], 6) צ"מ קוב: [פי' מהרשה שמגרדן צו צבית המהמן ע"י מוס' צ"מ ק"ג. סוף ד"ה ואת המחרשה], 1) לעיל נ: [ועי' מ"ש מוס' שס ד"ה ומאן], 1) [וצבילה כח. פירש"י מדרש משמן], 1) [צבילה כח. יבמות פ"ג, טו] מדרש יט:.

תורה אור השלם

- ↑ השומר לן פ"ך וזוהי דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמשה וקרע עניך באורך האביון ולא תתן לו וקרא עניך אל יי' וזהו דבר חטא:

דברים טו ט
בני יצאו אנשים בני בליעל מקרבך וידידו את ישרי עיניו לאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא ידעתם:
דברים יד יד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה צטל וכי נמסות. י"ב וכן פת"י על פסוק נמות עלאות ציוחקל סימן טו:
(ב) תוס' ד"ה כאן וכי ור"ם י"ב ק"ל ור"ח:

מוסף רש"י

לפרנסה שמין באב.
אומדן לפי וזמנמותו של אב או לפי קמלנמו, אב היה קיים כך וכן היה עתה להם מנכסים הללו (ועי' 1) כל לשון פרנסה לשון עשית נכסים הול, קומי"ר נלע"ז (גיטין טח).

תוספות ר"ד

תני ר'חייא בר בר מדינתא כל המעלים עינו מן הדקדק כאילו עובד עבודת כוכבים כתיב ואת עם לבבך בליעל וכתוב התם יצאו אנשים בני בליעל מה להלן עבודת כוכבים אף כאן עבודת כוכבים: ת"ר המסמא את עינו המצבה כריסו והמקפא את שוקו כדי לקבל דקדק (עד) אינו נפטר מן העולם עד שיבוא לידו כך: את התם אין מחייבין אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו ולא והתניא היה משתמש בכלי זהב וישתמש בכלי כסף בכלי כסף ישתמש בכלי נחושת אמר בר פפא לא קשיא כאן קודם שיבוא לידי גיבוי כאן לאחר שיבוא לידי גבוי פי' הא דתנן אין מחייבין אותו למכור כ"י שמפרנסין אותו בצנעא שלא א' הגיע להתפרנס ממה שגובים הפרנסים לקופה של צדקה אבל אם הגיע למדה זו אין נותנים לו אלא אחד שומכור: **בתנ"י** יתומה שהשיאה אמה או אחיה לדעתה וכתבוהו בר במאה או בחמישים וזו יכולה היא משתגריל להוציא מידן מה שראוי ליתן לה ר"י"א אם השיא אחת את הנכסים ונותנים לה. פי' האי דתני לדעתה משום דשאל לדעתה אין נשואין כדתנן ביבמות בפרק א"צ למאן. מה שראוי ליתן לה פי' עישור נכסים כדמפרש בבבוי'. ר"י"א אם השיא האב את הראשונה וזת יתן לב' כדרך שנתן לא' בין יתור מע"נ בין אם הוא פחות כדעת האב אנו נותנים. וחכ"א פעמים שאדם עני והעשיר שיבאי האומד פחות מע"נ או עשיר והעני שיבוא האומד יותר מע"נ והלכן אין הולכים אחר האימורד אלא שמין הנכסים כמה הן ונותנים לה מהן העשיר: א"ש לפרנסה שמין באב פי' לפרנסת נדוניה הבת הבאה לינשא מנכסי אביה לאחר מותו שמין ואומרים דעתו אם היה קיים כמה היה נותן לה וכפי אותו האימור נותנין לה הירושים תנן וחכ"א פעמים וכו' מאי עני ומה עשיר אילימא עשיר עשיר בנכסים עני עני בנכסים מכלל דת"ק סבר אפי' עשיר והעני כדמעיקרא יהבינן ליה והא לית ליה אלא לאו עשיר עשיר בדעת עני עני

צטלי כסף או צטלי זהב. ^(א) צמפות של פשתן לצנות או צטל משי צבועות: **היינו חוטאים.** שאלו מעלימין עין מן העניים אצל עכשיו הרמאים גורמים לנו: **המסמא אם עינו.** מראה את עצמו כאילו עינו סמויה: **מקפה שוקו.** כאילו שוקו נכווצת: **אין מחייבין אוסו למכור כו'.** רישא דמתניתין מי שיט לו מאתים זוז לא יעול לקט שכחה ופאה: **אין מחייבין אוסו למכור כו'.** להשלים מאתים זוז כדי שלא יעול: **כאן קודם שיצוא לידי גיבוי.** הא דתנן אין מחייבין מעיקרא קאי כשצא ליעול לקט ולא היו לו מאתים זוז ואם היה מוכר כלי תשמישו היה משיג למאתים זוז אין מחייבין אותו למכור. והא דתנן מחייבין לאחר שצא לידי גיבוי לאחר שהציא עצמו לידי כך שצית דין גובין הימנו כגון שהיה לו מאתים זוז ונטל לקט שכחה ופאה ונודע שעשיר היה צ"ד צלין וגובין הימנו מה שנטל ואם אין לו כדי לשלם מוכר כלי תשמישו היקרים ומשתמש צפחותים: **לידי גיבוי.** שצית דין גובין הימנו: **בתנ"י מודעתה.** רבותא קמ"ל דאע"פ שנתרצית אין מחילתה מחילה: **מה שראוי ליתן לה.** עשיר נכסים: **אם השיא.** האז צמיון את הבת הראשונה: **יפן כו'.** בין שהוא עשיר בין שהוא פחות בין שהוא יותר: **גב' לפרנסה שמין צאב.** הבת יתומה שצאת לינשא נותנים לה נדוניה כפי אומד שאלו בקיאלין צאציה וותרן או קמלן: **פרנסה הצעל.** נדוניה של נשואין: **פרנסה עצמה.** מוונות צעודה אצל אחין: **הא כחילה ופסיה כו'.** שמין הנכסים אם עני הוא וותנין לה כפי מה ששנינו צאע"פ (לעיל דף סד:): צמשרה את אשתו על ידי שלש ואם הנכסים מרובים הכל לפי הכבוד: **עני צדעא.** אין צדעמו ליתן לה נדוניית עשיר אלא נדוניית עני: **נוטלים עישור נכסים.** ולא שמין צאב: **הכי גרסינן לא קשיא הא דאמידיניה הא ולא אמידיניה.** הא דלמר רבי עישור נכסים צדלא אמידיניה לאז שלא גר ציינו ולא עמדנו על סוף דעמו אם וותרן אם קמלן: **הכי נמי מספנהא.** דהיכא דאמידיניה מודה רבי דשמין צאב: **ראשונה.** קא סלקא דעמין הצאה ראשונה לינשא: כל

ואידי בפרנסת עצמה ולא קשיא הא באכילה ובשתיה והא בלבושא וכיסויא תנן וחכ"א פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני אלא שמין הנכסים ונותנין לה מאי עני ומאי עשיר אי נימא עני עני בנכסים עשיר עשיר בנכסים מכלל דתנא קמא סבר אפילו עשיר והעני כדמעיקרא יהבינן לה הא לית ליה אלא לאו עני עני בדעת עשיר עשיר רבי יהודה דתנן רבי יהודה אמר אם השיא בת הראשונה יתן לשניה כדרך אבל לא השיאה לא קמ"ל טעמא דר' יהודה דאולינן בתר אומדנא לא שנא השיאה ולא שנא אולינן בתר אומדנא אלא שנימא הלכה כרבי יהודה אי אמר הלכה כרבי יהודה הוה אמינא דוקא השיאה דגלי דעתיה ור'רשינן משמך יהלכה כר' יהודה א"ל ^(א) יהא רעוא כל כי הני מילי מעלייתא תדרשו משמאי ומי אמר רבא הכי ^(א) והתניא רבי אומר בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים ואמר רבא הלכתא כרבי לא קשיא הא דאמידיניה הא דלא אמידיניה הכי נמי מסתברא דאמר רב אדא בר אבהה מעשה ונתן לה רבי אחד משנים עשר בנכסים קשיין אהרדי אלא לאו ש"מ הא דאמידיניה הא דלא אמידיניה ש"מ גופא אמר רבי בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים אמרו לו לרבי לדבריד מי שיש לו עשר בנות וכן אין לו לבן במקום בנות כלום אמר להן כך אני אומר לראשונה נוטלת עישור נכסים שניה כמה ששיירה ושלישית כמה ששיירה וחוזרות וחולקות בשוה כל

בטלי כסף או בטלי זהב. והא דלא עייפיניה ושדריניה כמו מר עוקבא דלעיל משום דבהנך דברים לא שייך פיטוק אלא ודאי עשיר היה: **בטלי זהב.** מפה צבועה צבולעת שני אדומה כזהב דומיא דההיא דהשוכר את האומנין (ב"מ עח:): **כאן לאחר שבא יידי גיבוי.** פי' צקונט' שנטל לקט שכחה ופאה ונודע שהיה עשיר וצלין צית

בטלי כסף או בטלי זהב אמר היינו דאמר רבי אלעזר בואו ונחזיק טובה לרמאין שאלמלא הן היינו חוטאין בכל יום שנאמר וְקָרָא עָלֶיךָ אֵל ה' וְהָיָה בְךָ חָטָא ^(א) וותני רבי חייא בר רב מדיפתי רבי יהושע בן קרחה אומר »כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובר עבודת כוכבים כתיב הכא וְהַשְׁמַר לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לַבָּבֶךָ בְּלִיעֵל וגו' וכתבי התם »יצאו אנשים בני בליעל מה להלן עבודת כוכבים אף כאן עבודת כוכבים ת"ר »המסמא את עינו והמצבה את בטנו ^(א) והמקפא את שוקו אינו נפטר מן העולם עד שיבא לידי כך יהמקבל צדקה ואין צריך לכך סופו אינו נפטר מן העולם עד שיבא לידי כך ^(א)תנן התם יאין מחייבין אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו ולא והתניא יהיה משתמש בכלי זהב וישתמש בכלי כסף בכלי כסף ישתמש בכלי נחושת אמר רב זביד לא קשיא הא כמטה ושולחן הא בכוסות וקערות מאי שנא כוסות וקערות דלא דאמר מאיסי לי מטה ושולחן נמי אמר לא מקבל עליואי האמר רבא בריה דרבה ^(א) במחרישה דכספא רב פפא אמר לא קשיא ו כאן קודם שיבא לידי גיבוי כאן לאחר שיבא לידי גיבוי: **בתנ"י** ייתומה שהשיאתה אמה או אחיה מדעתה וכתבו לה במאה או בחמישים זוז יכולה היא משתגריל להוציא מידן מה שראוי להנתן לה רבי יהודה אומר אם השיא את הבת הראשונה ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה וחכ"א פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני אלא ששמין את הנכסים ונותנין לה: **גב' אמר שמואל** ^(א) לפרנסה שמין באב מתיבי הבנות ניזונות ומתפרנסות מנכסי אביהן כיצד אין אומרים אילו אביה קיים כך וכך היה נותן לה אלא שמין את הנכסים ונותנין לה מאי לאו פרנסת הבעל אמר רב נחמן בר יצחק לא בפרנסת עצמה הא ניזונות ומתפרנסות קתני מאי לאו אחת פרנסת הבעל ואחת פרנסת עצמה לא אידי

ואידי בפרנסת עצמה ולא קשיא הא באכילה ובשתיה והא בלבושא וכיסויא תנן וחכ"א פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני אלא שמין הנכסים ונותנין לה מאי עני ומאי עשיר אי נימא עני עני בנכסים עשיר עשיר בנכסים מכלל דתנא קמא סבר אפילו עשיר והעני כדמעיקרא יהבינן לה הא לית ליה

אלא לאו עני עני בדעת עשיר עשיר רבי יהודה דתנן רבי יהודה אמר אם השיא בת הראשונה יתן לשניה כדרך ותיובתא דשמואל הוא דאמר כרבי יהודה דתנן רבי יהודה הוה אמינא דוקא השיאה דגלי דעתיה ור'רשינן משמך יהלכה כרבי יהודה אי אמר הלכה כרבי יהודה הוה אמינא דוקא השיאה דגלי דעתיה ור'רשינן משמך יהלכה כר' יהודה א"ל ^(א) יהא רעוא כל כי הני מילי מעלייתא תדרשו משמאי ומי אמר רבא הכי ^(א) והתניא רבי אומר בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים ואמר רבא הלכתא כרבי לא קשיא הא דאמידיניה הא דלא אמידיניה הכי נמי מסתברא דאמר רב אדא בר אבהה מעשה ונתן לה רבי אחד משנים עשר בנכסים קשיין אהרדי אלא לאו ש"מ הא דאמידיניה הא דלא אמידיניה ש"מ גופא אמר רבי בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים אמרו לו לרבי לדבריד מי שיש לו עשר בנות וכן אין לו לבן במקום בנות כלום אמר להן כך אני אומר לראשונה נוטלת עישור נכסים שניה כמה ששיירה ושלישית כמה ששיירה וחוזרות וחולקות בשוה כל

שאומרים דעת האב ולא מסכימן כמה שנתן לבתו ראשונה שהשיא אלא אומדין דעתו ואינו נ"ל דהיכא אמדינן דעתיה היכא דלא השיא אבל אי השיא אמור ועמוד הוא וא"צ אמור אחר דהכי אמרינן אי אמר הלכה כר"י דוקא השיא דגליא דעתא אבל לא השיא לא קמ"ל אלמא טפי עדיף למיקם אדעת"י אם השיא כמה שלא השיא ותו דרבנן פליגי על"י דר"י היכא דהשיא דלא אולי' בתר אומדנא דידה ואמרינן פעמים שאדם עשיר בדעת וכיון דפסקי' הלכה כר"י ליתא לדרבנן אלא ודאי היכא דהשיא א"צ אמור אחר אלא יתן לשניה כדרך שנתן לראשונה: מיהו הא מיבעי לי אם מת והניח בן ובת ואם יתרוצה ליתן לזו הבת כדרך שנתן לראשונה או כפי אומדן דעתו נוטלת כל הנכסים ואין לבן כלום עקרי' ירושת הבן מפני הבת אי לא והנכון בעיני דעד כאן לא אמר אלא כשהנכסים מרובים דלא שקילי בת כבן אבל לאלוהא לבת למישקל טפי מכן ל"א רבנן ודי לה שטולת כאחד הבנים (והרב אומר שגם בזה אולינן לפי אומדן האב אפילו שלא ישיא לבן כלום.) גופא בת הניזונית מאחין ר"א נוטלת ע"א א"ל לדבריד מי שיש לו עשר בנות וכן אין לו לבן במקום הבנות כלום א"ל כך

מציאת האשה פרק ששי כתובות

סח.

בטלי כסף או בטלי זהב. והא דלא עייפיניה ושדריניה כמו מר עוקבא דלעיל משום דבהנך דברים לא שייך פיטוק אלא ודאי עשיר היה: **בטלי זהב.** מפה צבועה צבולעת שני אדומה כזהב דומיא דההיא דהשוכר את האומנין (ב"מ עח:): **כאן לאחר שבא יידי גיבוי.** פי' צקונט' שנטל לקט שכחה ופאה ונודע שהיה עשיר וצלין צית דין לגבות מה שנטל אף על גב דהוי ממוון שאין לו תוצעין איכא למימר דמשום קנסא גובין ממנו ואפילו את"ל צעלמא כהאי גוונא צבעל חוב מסדרין ואין מחייבין אותו למכור הכא משום קנסא מחייבין אותו למכור ^(א) ור"ם פי' קודם שיצא לידי גיבוי שאינו נוטל מקופה של צדקה אלא מדברים שהם של הפקר כגון לקט שכחה ופאה וכאן לאחר שצא לידי גיבוי שנטעל מקופה של צדקה מחייבין אותו למכור וקשה קצת דמשנה דלין מחייבין אותו למכור גבי לקט שכחה ופאה ומשמע דצריכתא נמי דמחייבת אותו למכור גבי לקט שכחה ופאה מתניא: **במאי דאוי בפרנסת הבעל.** קצת קשה לרש"צ"א דהשתא לא הוי שמין את הנכסים דניזונת ומתפרנסת שזה דלענין פרנסה הוי שמין את הנכסים לתת לה עישור נכסים ולענין ניזונת שמין את הנכסים אם עני הוא ונותנים כמו שמפורש צאע"פ (לעיל דף סד:): צמשרה אשתו על ידי שלש ואם הנכסים מרובים הכל לפי הכבוד: **לא בפרנסת עצמה.** שאין שמין אותו צאב הואיל ועל כרחו מחייב צמחין צית דין אצל פרנסת הצעל אין תלוי אלא בדעתו כדאמרין לקמן האומר אל יתפרנסו צנותיו צאב: **אי נימא עני עני בנכסים כו'.** והשתא אתי שמואל שפיר כרענן דרענן נמי סברי דשמין צאב והכי קאמר פעמים שאדם עשיר צשעה שנתן לראשונה ועכשיו עני בנכסים ולא היה נותן לזאת כמו שנתן לראשונה ולית לן למימר יעמן לשניה כדרך שנתן לראשונה אלא שמין את הנכסים כלומר ונותנין לפי מה שהיה נותן האז עכשיו מנכסים מועטים הללו והיינו שמין צאב ופריך מכלל דת"ק סבר כו' הא לית ליה כלומר לית ליה כמו שהיה לו מתחלה ודאי הוא שלא נותן עכשיו כמו שנתן מתחלה וכתב ודאי לא א"ר יהודה יעמן לשניה כו' אלא לאו עני עני צדעת והשתא אין לפרש שמין את הנכסים שישומו צאב: כל

תוספות ר"ד (המשך)
ברעת וקתני שמין את הנכסים ונותנים לה אלמא לא אולינן בתר אומדנא ותיובתא דשמואל. הוא דאמר כר"י דתנן ר"י"א אם השיא וכו' ולימא הלכה כר"י אי אמר הל' כר"י הו"י"א דוקא השיא דגליא דעת"י אבל לא השיא לא קמ"ל טעמי דר"י דאולינן בתר אומדנא ל"ש השיא ול"ש לא השיא והאי דקתני השיא להודיע כחן דרבנן דאע"ג דהשיא וגליא דעת"י ל"א בדר אומדנא כר"י דתנן רבא ל"ר"ח דרש"י משמך הלכה כר"י א"ל יהא דיעווא דכל הני מילי מעלייתא תדרשום משמי ומי אמר רבא הכי והתניא רבי אומר בת הניזונת מן האחין נוטלת ע"נ ואמר רבא הלכה כרבי ל"ק הא דאמרין הא דלא אמדינן פי' שלא נכלל לאמוד את דעתו הנימ' דאמר רבא"א מעשה היה ונתן לה רבי אחי מ"ב בנכסים והא ר' ע"נ קאמר אלא לאו ש"מ הא דאמרין והא דלא אמדינן וכן הל' דאולינן בתר אולינן דעתו דאב בין להוסיף על ע"נ בין לגרוע ויש גאונים שאומרים דכי אמדינן דעתו דאב בין להוסיף על ע"נ בין לגרוע וכן נ"ל דאי ר"י לא אמר שמוסיפין האין השיבוהו בתמידי פעמים שאדם עשיר והעני אלא לאו ש"מ שמע' לר"י דאמר ויהבינן לה כ"י באומדן דעתא דאב ואפילו טפי מע"נ וא"ל חכמים אפילו השיא הבת ראשונה וגילה דעתו לא אולינן בתר אומדנא אלא יהבינן לה ע"נ ותו לא ור"י אפילו להוסיף קאמר וכיון דאיפסקה הלכה כותיה אב מגיע האומד להוסיף מוסיפים ור"ח ו"ל אמר (תלכתא) כשמואל דקאי כר"י דהלכה כותיה ואסיקנא דנותנים כפי מה

עין משפט ור מוצה

בד א מ"י פ"י מהלכות מתנות עניים הלכה ג
סמג עשין קסב טוש"ע י"ד
סימן רמו סעיף א:
בה ב מ"י שם הל' יט
סמג שם טוש"ע י"ד
סימן רנה סעיף ב:
בו ג ד ה ו מ"י פ"ט שם הלכה יט
סמג שם טוש"ע י"ד
סימן רנה סעיף א:
בז ז ח ה ח מ"י פ"ח מהל' חשונות הלכה יב
סמג נאמן כל טוש"ע אה"ע סי' קיג סעיף ז:

בח ט מ"י שם הלכה ג
סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קיג סעיף א:
בט י מ"י פ"יט שם הלכה יא
טוש"ע אה"ע סימן קיג סעיף ו:
ל ב מ"י פ"כ שם הלכה ג
טוש"ע אה"ע סימן קיג סעי' א:
לא ל מ"י שם הלכה ד
טוש"ע שם סעיף ד:

תוספות ר"ד (המשך)
ברעת וקתני שמין את הנכסים ונותנים לה אלמא לא אולינן בתר אומדנא ותיובתא דשמואל. הוא דאמר כר"י דתנן ר"י"א אם השיא וכו' ולימא הלכה כר"י אי אמר הל' כר"י הו"י"א דוקא השיא דגליא דעת"י אבל לא השיא לא קמ"ל טעמי דר"י דאולינן בתר אומדנא ל"ש השיא ול"ש לא השיא והאי דקתני השיא להודיע כחן דרבנן דאע"ג דהשיא וגליא דעת"י ל"א בדר אומדנא כר"י דתנן רבא ל"ר"ח דרש"י משמך הלכה כר"י א"ל יהא דיעווא דכל הני מילי מעלייתא תדרשום משמי ומי אמר רבא הכי והתניא רבי אומר בת הניזונת מן האחין נוטלת ע"נ ואמר רבא הלכה כרבי ל"ק הא דאמרין הא דלא אמדינן פי' שלא נכלל לאמוד את דעתו הנימ' דאמר רבא"א מעשה היה ונתן לה רבי אחי מ"ב בנכסים והא ר' ע"נ קאמר אלא לאו ש"מ הא דאמרין והא דלא אמדינן וכן הל' דאולינן בתר אולינן דעתו דאב בין להוסיף על ע"נ בין לגרוע ויש גאונים שאומרים דכי אמדינן דעתו דאב בין להוסיף על ע"נ בין לגרוע וכן נ"ל דאי ר"י לא אמר שמוסיפין האין השיבוהו בתמידי פעמים שאדם עשיר והעני אלא לאו ש"מ שמע' לר"י דאמר ויהבינן לה כ"י באומדן דעתא דאב ואפילו טפי מע"נ וא"ל חכמים אפילו השיא הבת ראשונה וגילה דעתו לא אולינן בתר אומדנא אלא יהבינן לה ע"נ ותו לא ור"י אפילו להוסיף קאמר וכיון דאיפסקה הלכה כותיה אב מגיע האומד להוסיף מוסיפים ור"ח ו"ל אמר (תלכתא) כשמואל דקאי כר"י דהלכה כותיה ואסיקנא דנותנים כפי מה

^[1] וכן פירש החי"ק פלן והר"ש צ"ח דפיהא וקובו לזו פירש הנמ"ס ז"ל